

„Chemioterapia – radioterapia, dlaczego pomagają, jak radzić sobie ze skutkami ubocznymi, na czym polega przeszczep szpiku kostnego”

J. McKay i N. Hirano

Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2002, stron 268, ISBN 83-87957-89-5

W 2002 roku, nakładem Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego, ukazała się książka autorstwa Judith McKay i Nancee Hirano „Chemioterapia – radioterapia, dlaczego pomagają, jak radzić sobie ze skutkami ubocznymi, na czym polega przeszczep szpiku kostnego”. Przekładu na język polski dokonał Dariusz Surdel. Książka jest pozycją popularnonaukową, przeznaczoną dla chorych na nowotwór złośliwy, cenną także dla ich rodzin. W założeniu autorów, jest to poradnik mający na celu ułatwienie choremu na nowotwór zrozumienie, na czym polegają stosowane wobec niego metody leczenia, tzn. radioterapia i chemioterapia oraz zaznajomienie chorego z działaniami niepożądanymi, które mogą być powodowane przez napromienianie i cytostatyki. Książka zawiera również wskazówki praktyczne, informujące jak we własnym zakresie chory może ograniczać zakres niepożądanych działań i zmniejszać powodowane przez nie dolegliwości. Istotnym przesłaniem książki jest zachęta do pokonywania własnymi siłami trudności wiążących się z prowadzonym leczeniem onkologicznym, jak też z samą chorobą nowotworową. Należy zaznaczyć, co jest logiczne z punktu widzenia adresata poradnika, że książka napisana jest językiem potocznym, z ograniczeniem nomenklatury medycznej, która dla chorego byłaby w dużej mierze niezrozumiała.

W pierwszym rozdziale pt. „Czym jest chemioterapia” zawarto podstawowe informacje dotyczące biologii komórek prawidłowych i nowotworowych, częściowo przedstawiono terminologię onkologiczną, a także skrótowo omówiono podstawowe metody leczenia, a więc chirurgię, radioterapię i chemioterapię. Zakres tematyki tego rozdziału nie jest zgodny z jego tytułem, sugerującym ograniczenie poruszanych zagadnień do chemioterapii.

Drugi rozdział w całości poświęcony jest radioterapii. Przedstawiono w nim krótki rys historyczny, podstawowe informacje z zakresu fizyki medycznej oraz współczesne techniki radioterapii. Za bardzo cenne należy uznać dokładne omówienie planowania leczenia, co może ułatwić choremu zrozumienie znaczenia procesu przygotowania do napromieniania. Przedstawiono również podstawowe działania niepożądane radioterapii, metody zapobiega-

nia ich występowaniu oraz możliwości łagodzenia dolegliwości. W rozdziale tym, który zawiera dużą ilość informacji bardzo istotnych dla chorego, „ucho” lekarza onkologa drażnią podstawowe błędy językowe, wynikające, jak można przypuszczać, z niewłaściwego tłumaczenia. Na przykład radioterapią zajmuje się radioterapeuta, a nie radiolog, zaś napromienianie zabrzmi krócej i bardziej fachowo niż używane w tekście napromieniowywanie. Takie pojęcia natomiast jak „pole zabiegu”, „kształtowanie pola zabiegu”, „ekranowanie” itd. nie są przez lekarzy radioterapeutów w żadnej sytuacji używane. Dziwne jest również, a to już nie ma nic wspólnego z tłumaczeniem, przywiązywanie dużej wagi do tatuowania oznaczeń pola napromieniania na skórze, przy całkowitym pominięciu immobilizacji z użyciem masek celonowych lub orfityowych. Są to może niuanse, ale w odbiorze chorego mogą one wywoływać pewne nieporozumienia.

Kolejne dwa rozdziały poświęcone są omówieniu znaczenia badań krwi i technikom dożylnego podawania leków. W rozdziałach tych, bardzo przydatnych informacyjnie dla chorych, przedstawiono m. in. podstawową terminologię hematologiczną, znaczenie poszczególnych

składników krwi, a również omówiono współczesne możliwości usprawnienia dożylnego podawania leków, takie jak wkłucie centralne, linia Hickmana czy też porty. Znaczenie tego rozdziału dla chorych otrzymujących chemioterapię jest nadzwyczaj istotne.

Dwa następne rozdziały poświęcone są zaburzeniom żołądkowo-jelitowym, a więc nudnościom i wymiotom, brakowi apetytu, biegunkom i zaparciom. Omówiono w nich również problemy związane ze stanami zapalnymi błon śluzowych. Kontynuację tych zagadnień stanowi kolejny rozdział poświęcony zasadom racjonalnego odżywiania się w różnych sytuacjach klinicznych. Tutaj można poznać, że książka napisana jest przez autorów zagranicznych, ponieważ niektóre sugestie kulinarne są w Polsce raczej niemożliwe do zrealizowania (np. pudding z tapioki). Zdecydowana większość przepisów ma jednak bardziej uniwersalny charakter. Przydatność informacyjna tych rozdziałów nie może budzić wątpliwości.

Ważne i pozytywne dla chorych są również trzy następne rozdziały poświęcone kolejno wypadaniu włosów, zmęczeniu, problemom seksualnym i płodności. Są to bardzo ważne problemy, wpływające bezpośrednio na stan psychiczny i codzienne życie pacjentów onkologicznych, a wszelkie rady i informacje w tym zakresie należy uznać za bardzo cenne.

Kolejny rozdział dotyczy problematyki związanej z przeszczepami szpiku i komórek macierzystych. Adresatami tego rozdziału są chorzy, u których w trakcie leczenia onkologicznego może zaistnieć konieczność tego typu zabiegów. A trzeba podkreślić, że liczba chorych kwalifikowanych do przeszczepów szpiku i komórek macierzystych również w Polsce systematycznie wzrasta.

Ostatnie trzy rozdziały książki w całości poświęcone są psychologicznym aspektom walki z chorobą nowotworową. W pierwszym z nich omówiono możliwości zwalczania stresu wywołanego rozpoznaniem nowotworu, unikania depresji i tworzenia własnej motywacji do walki z chorobą. Podkreślono znaczenie otoczenia pacjenta, a więc rodziny, przyjaciół i zespołu nim się opiekującego, a również religii. Drugi z rozdziałów jest rodzajem instruktażu dotyczącego relaksu jako metody łagodzącej stres i zapobiegającej depresji. Trzeci rozdział zawiera teksty, które chory może wykorzystywać do ćwiczeń relaksacyjnych.

Ukazanie się na rynku wydawniczym takiego poradnika należy uznać za jak najbardziej celowe. Pozwala on na lepsze zrozumienie przez pacjenta istoty choroby, metod jej leczenia i związanych z nim powikłań. W książce podkreślone jest znaczenie stanu psychicznego chorego, którego rola w procesie zarówno leczenia, jak też późniejszej rekonwalescencji jest nie do przecenienia. Nic nie może zastąpić rozmowy lekarza z chorym, która musi stanowić podstawę wiedzy pacjenta o schorzeniu, planowanym leczeniu i jego następstwach. Poradniki tego typu, pisane językiem przystępnym i zrozumiałym, a należy podkreślić, że autorki są pielęgniarkami z ogromnym doświadczeniem zawodowym, stanowią dla chorego cenną pomoc i uzupełnienie kontaktu z lekarzem, dając możliwość odpowiedzi na wiele nurtujących go problemów.

Wytknięte w recenzji drobne niedoskonałości na pewno nie mogą umniejszyć walorów książki zasługującej na jak najszybsze upowszechnienie.

Dr n. med. Andrzej Kawecki
Centrum Onkologii-Instytut
im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie